

RAZISKOVALNA NALOGA

OSNOVNA ŠOLA LOVRENC NA POHORJU

LOVRENŠKE NAREČNE BESEDE IN SODOBNOST

Slovenski jezik

Mentorica: **Marija Osvald Novak, prof.**

Avtorici: **Gaja Novak**

Ajda Novak

Lovrenc na Pohorju, februar 2010

POVZETEK

Zamisel za raziskovalno nalogo je nastala ob prebiranju spletnega slovarja lovrenških narečnih besed, ki so ga začeli pomladi 2009 polniti različni avtorji. Zanimalo naju je, koliko so te besede žive med mladimi najinih let v našem kraju, poleg tega pa naju je zanimalo tudi, kako so se te narečne besede razvijale, kakšen je njihov knjižni pomen in če se da iz njih razbrati značilnosti lovrenškega narečja. Ker je naslov slovarja Slovar lovrenških narečnih besed, naju je zanimalo tudi, ali te besede poznamo samo pri nas, v Lovrencu, ali pa jih morda poznajo tudi v sosednjih krajih. S pomočjo ankete sva skušali ugotoviti, kateri sosednji večji kraj, Ruše ali Radlje ob Dravi, je narečnemu govoru Lovrenca bližji. Hkrati sva želeli ugotoviti tudi, kakšen je odnos najinih vrstnikov, torej šestošolcev, do narečij.

SUMMARY

The idea for the survey came up when we were reading a dictionary of Lovrenc dialect words, which is edited on internet pages and was started to be filled in in spring 2009 by various authors. We wanted to know if the words are still spoken among pupils at the age of 11 or 12. We tried to find the chosen dialect words in the etimological dictionary and in the dictionary of Slovene language. We wanted to know if there is any typical feature of the Lovrenc dialect in this words. We were anxious to know if pupils of the same age in the nearest towns of Ruše (10 km from Lovrenc to the east) and Radlje ob Dravi (25 km from Lovrenc to the west) know and speak the words to find which town is closer to Lovrenc according to the dialect. We also wanted to find out what is the attitude to speaking dialect among the six-class primary school mates.

KAZALO

1. UVOD	3
2. TEORETIČNI DEL.....	3
3. EKSPERIMENTALNI DEL.....	4
4. REZULTATI.....	4
4.1 SAMOSTALNIKI	4
4.1.1 ČVEŠPL	4
4.1.2 ČRIEŠNA	5
4.1.3 ESIH.....	6
4.1.4 FLEK	6
4.1.5 GNOR	6
4.1.6 GROBN	7
4.1.7 KOJTER.....	8
4.1.8 LAUŽENK	8
4.1.9 OHCET	9
4.1.10 POČNI.....	9
4.1.11 ŠPIŠEK	9
4.2 PRIDEVNIKI	10
4.2.1 ČODRAV, ŠČODRAV	10
4.2.2 LAJNAST	10
4.2.3 MEDL	11
4.2.4 POHJEN	12
4.2.5 ŠIKAN	13
4.2.6 ŠRAK.....	13
4.3 AKTUALNOST NAREČNIH BESED.....	15
	4

5. ANALIZA REZULTATOV.....	16
5.1 SAMOSTALNIKI	16
5.2 PRIDEVNIKI	17
6. SKLEPNE UGOTOVITVE	18
7. VIRI IN LITERATURA	19
PRILOGA 1: ANKETA	20
PRILOGA 2: PRVA STRAN SLOVARJA NA SPLETU 5. OKTOBRA 2009	22

ZAHVALA

Želeli bi se zahvaliti vsem šestošolcem na Osnovni šoli Lovrenc na Pohorju, šestošolcem v Rušah in Radljah ob Dravi ter učiteljicam slovenskega jezika na šolah, ob pomoči katerih sva anketo lahko izpeljali. Prav tako se zahvaljujema učiteljici Barbari Rocek Bregar za lektoriranje in mentorici, ki naju je vodila in usmerjala.

1. UVOD

1. marca 2009 je na spletnih straneh lovrenc.si nastala pobuda za zbiranje lovrenških narečnih besed. Takšna pobuda ni nova, saj je med drugim tudi 1997. leta na naši šoli nastala raziskovalna naloga z naslovom Pogovorni in narečni jezik naših babic. V njem je navedenih kar nekaj lovrenških besed in njihov knjižni zapis. 3. marca je začel nastajati slovar. Objavljeno je bilo vabilo, v katerem so nas vzpodbujali, naj vpišemo čim več narečnih besed. Do 5. oktobra je bilo zbranih 1965 različnih narečnih besed. Poleg termina lovrenški slovar se pojavlja tudi pohorski slovar. Do tega zapisa, ki je nastal 17. februarja 2010, je bilo objavljenih 2061 besed z razlagami in primeri, ki jih je v spletni slovar vneslo več avtorjev, od tega je bilo deset zelo aktivnih. Največ besed je bilo vnesenih z začetnicami P (266), K (214), Š (207), G (108), najmanj besed pa z začetnicami I (15), E (12), U (10).

2. TEORETIČNI DEL

Lovrenc na Pohorju je kraj, ki se prvič omenja v listinah šentpavelskega samostana leta 1091, ko je grof Spanheim opatu benediktinskega samostana v Labotski dolini na Koroškem podelil tudi »neposeljeno pokrajino ob Radoljni«, lovrenško pokrajino. S to darilno listino so bili postavljeni temelji posesti šentpavelskih menihov v Dravski dolini in vpliv Št. Pavla v velikem delu Dravske doline. Benediktinci so na področje, kjer je najverjetneje že živelo nekaj prebivalcev, pripeljali večino naseljencev s Koroškega. Kraj je leta 1222 dobil trške pravice. Lovrenc na Pohorju je razdeljen na več zaselkov in po obronkih razsejanih samotnih kmetij. Danes je tukaj Tovarna Struc, nekdanja Tovarna kos in srpov. Ob vhodu v Lovrenc je iz žage nastal Marlesov obrat. Na vhodu meji z občino Ruše ter občino Selnica ob Dravi, na zahodu pa z občino Podvelka. Kljub temu da se večina prebivalcev vozi na delo v Ruše, Maribor ali v druga mesta večinoma vzhodno, pa se govor v Lovrencu obravnava kot del vzhodno koroških govorov.

Raziskovanje narečij je staro okoli 170 let. V Sloveniji obstaja sedem narečnih skupin z več podnarečji. Jezikovne značilnosti se zbirajo in analizirajo na različne načine, eden izmed njih so tudi narečni slovarji. Po drugi svetovni vojni je izšlo kar nekaj narečnih slovarjev, poleg tega pa obstajajo tudi ljubiteljski slovarji, katerih avtorji niso jezikoslovci in so zato manj dodelani. Narečni slovarji so lahko enonarečni ali večnarečni in zanimivo je, da Slovenija vseslovenskega narečnega slovarja nima. Slovar, ki nastaja na lovrenški spletni strani, je ljubiteljski in urejen po abecednem redu. Besede so zanimive, nekatere izmed njih pa opisujejo zelo stare in zanimive predmete, zato bi bilo včasih zelo dobrodošlo, da bi jih spremljale fotografije.

3. EKSPERIMENTALNI DEL

V raziskovalni nalogi sva želeli dognati, koliko je slovar na spletnih straneh aktualen. Izbrali sva 11 samostalnikov in 6 pridevnikov, in sicer po naključju, oziroma tiste, ki so naju pritegnili. Zanimalo naju je, koliko najinih vrstnikov, starih 11 ali 12 let, te narečne besede pozna. Ker sva želeli odkriti, ali te besede poznajo tudi v sosednjih krajih, sva se odločili, da o tem z anketo povprašava vrstnike v sosednjih Rušah in Radljah ob Dravi. V anketo sva vključili tudi vprašanje, ali imajo za navedene besede v svojem narečju še kakšno drugo besedo. Zanimalo naju je tudi, ali lahko te besede najdeva v etimološkem slovarju in v slovarju slovenskega knjižnega jezika. Poleg tega sva želeli ugotoviti, ali so izbrane besede značilne za lovrenški pogovorni jezik. Aktualnost naloge sva preverili tako, da sva vrstnike vprašali tudi, kaj menijo o uporabi narečja, ali ga uporabljajo in kakšen je njihov odnos do rabe narečja v vsakdanjem jeziku.

4. REZULTATI

Vsako besedo sva poiskali v etimološkem slovarju ter v slovarju slovenskega knjižnega jezika. Nekaterih seveda nisva našli. Besede sva zapisovali z navadnimi črkami, le v redkih primerih sva izgovor besed zapisali z oglatimi oklepaji. To sva storili samo v primerih, ko je bila ista beseda obravnavana v knjigi o narečjih v Dravski dolini. Tam sva poiskali, katera značilnost narečja Lovrenca bi lahko veljala za posamezno besedo. Tako sva ugotovili tudi nekatere posebnosti govora v Lovrencu. Analiza anket v tabelah kaže, v kolikšni meri so najini vrstniki iz Ruš in Radelj ob Dravi besede poznali, in kakšne so variante zapisa med vrstniki v Lovrencu na Pohorju, Rušah in v Radljah ob Dravi. Analizirali sva skupno 76 anket, od tega 23 iz Lovrenca, 34 iz Ruš in 19 iz Radelj ob Dravi. Dobljene rezultate sva pretvorili v odstotke. Pomenov, ki niso bili pravi oziroma knjižni, nisva preračunavali v odstotke. Enako nisva v odstotke preračunavali, če niso odgovorili in so pustili prazno.

4.1 SAMOSTALNIKI

4.1.1 ČVEŠPL

Etim.: češplja –e, prevzeto iz narečno avstrijsko nemške besede Zweschpen, knjižno avstrijska nemščina Zwetscke, južnonemško Zwetschge – češplja, poldolgovata sliva. Nemška beseda je izposojena iz romanskih jezikov, verjetno iz severnoitalijanščine ali južne francoščine damasceña, s prvotnim pomenom damaščanka, sadež iz Damasta. Plemenite vrste sliv so namreč v Evropo prišle z Bližnjega Vzhoda.

Slovar Slovenskega knjižnega jezika (v nadaljevanju SSKJ): beseda ni navedena med tistimi, ki so del slovenskega knjižnega jezika.

Tabela 1:

Knj. SLIVA	Lovrenc na Pohorju	Ruše	Radlje ob Dravi
SLIVA	96	35	84

Skoraj vsi so besedo *čvešpl* pravilno prepoznali v Lovrencu, in to 96 odstotkov, samo 12 odstotkov manj jo je poznalo v Radljah. V Rušah je besedo poznalo 35 odstotkov vprašanih.

4.1.2 ČRIŠNA

Etim.: češnja –e, ž, češnjev starinsko in narečno črešnja. Glas r je v delu narečij in v knjižnem jeziku odpadel kakor v slovenskem knjižnem jeziku čvelj ob narečnem črevelj. Beseda je zanimiva, ker je zelo podobna v nekaterih slovanskih jezikih: hrvaščina, srbščina: trešnja, rusko: čerešnja, češko: trešne. Beseda je praslovanska, nastala iz čers'a, ki je bila v 3 in 4. stoletju izposojena iz vulgarnolatinske besede *ceresia* (češnjevo drevo). Latinska beseda je izposojena iz grščine *kerasia*, *kerasos* (češnjevo drevo). Ker plemenita češnja izvira iz Male Azije, gre verjetno za izposojeno iz nekega maloazijskega jezika.

SSKJ: česnja -e ž (e) sadno drevo ali njegov dolgopecljati okrogli koščičasti sad: obirati, zobati češnje; saditi zgodnje češnje; cvetoča češnja; cepiti divjo češnjo; prve češnje; zardela je kot češnja; kot češnja rdeče ustnice / češnje belice, črnice, hrustavke, ranice / pog. pohišstvo iz češnje češnjevega lesa • z njim ni dobro češenj zobati imeti opravka ♦ bot. kozja češnja čistilna krhlika; pasja češnja navadna krhlika; volčja češnja strupena gozdna rastlina s črnimi plodovi češnjeve velikosti, *Atropa belladonna*; igr. rdeče češnje otroško kólo ob petju pesmi s takim začetkom; vrtn. japonska češnja okrasno drevo ali grm z belimi ali rožnatimi cveti; judovska češnja trajnica s plodovi v napihnjenih rdečkastih ovojih, *Physalis alkekengi*.

Tabela 2

Knj. ČEŠNJA	Lovrenc na Pohorju	Ruše	Radlje ob Dravi
ČEŠNJA	35	50	63
ČREŠNJA	39	24	21
ČREŠNA	22	12	5
ČEŠNA	0	2	0

Tudi besedo *čriešna* so prepoznali skoraj vsi, s tem, da so zapisi te besede pod knjižno mnogokrat tudi napačni. Knjižni zapis se v največjem odstotku pojavi pri Radeljčanih in, zanimivo, Lovrenčani je skoraj ne znamo pravilno zapisati. Čeprav sva predvidevali, da bi zapisana beseda z dvoglasnikom lahko bila problem, ker je morda marsikateri mladostnik, star okoli 12 let, ne bo znal prebrati ali prepoznati, so to večinoma storili. Zanimivo je, da se v veliki meri pojavlja zapis *čre-(šnja/-šna)*, kar kaže na ohranjanje zloga *čre-*, o čemer govori dialektologinja prof. dr. Zorkova.

Zanimivo je tudi, da se v narečnem izgovoru besede češnja dolgi e izgovori kot dvoglasnik *ie*: [čri:ešna]. Tak dvoglasnik je značilen za izgovor besed v Lovrencu (še [li:ep], [gri:eh], [oči:esa]...). Način izgovora dolgega e je po prof. dr. Zinki Zorko eden izmed razlogov, da je govor Lovrenca uvrščen med vzhodne koroške govore (in ne štajerske).

4.1.3 *ESIH* – v etim. slovarju ni posebej obravnavana, prav tako ne v SSKJ.

Tabela 3

Knj. KIS	Lovrenc na Pohorju	Ruše	Radlje ob Dravi
KIS	100	53	89

Besedo, ki je germanizem, so prepoznali vsi najini vrstniki iz Lovrenca, velika večina, 89 odstotkov, iz Radelj. Le 53 odstotkov najinih vrstnikov je besedo prepoznalo v Rušah. Tudi različnih variant v svojem narečju niso navajali.

4.1.4 *FLEK* - v etim. slovarju ni posebej obravnavana, tudi ne v SSKJ.

Tabela 4

Knj. MADEŽ	Lovrenc na Pohorju	Ruše	Radlje ob Dravi
MADEŽ	87	47	57
PACKA	4	18	10
LISA	0	0	21

Tudi to je germanizem, ki ga je prepoznalo največ Lovrenčanov, 91 odstotkov. Zanimivo je, da se za to pojavlja več knjižnih pomenov, polega madeža še packa in lisa. Še posebej očitno je bilo, da samo mladostniki v Radljah to besedo prepoznavajo pod besedo lisa, ki je ne v Lovrencu ne v Rušah ne navajajo niti enkrat.

4.1.5 *GNOR*

Etim.: denar –ja m, denarci, denaren, denarnica, narečno pogosto dnar. Prevzeto iz neke predstopnje italijansko denaro, kar se je razvilo iz latinščine denarius, »srebrnik«, prvotno novc za deset enot. To je izpeljanka iz latinske deni »po deset«, ki je sorodna z latinsko decem »deset«.

SSKJ: denár -ja m (á) 1. splošno veljavno plačilno sredstvo in merilo vrednosti: imeti, posoditi denar; vložiti denar v hranilnico; denarja je zmanjkalo; služiti, zaslužiti veliko denarja; ostal je brez denarja; igrati za denar; dobiti plačilo v denarju / denar priteka, se steka v blagajno; denar je pošel; na lahek način priti do denarja; ekspr. lahko bi zaslužil na kupe denarja; ima denarja kot toče, kot pečka zelo veliko / ta denar je še v veljavi; država je zamenjala denar dala v obtok novo plačilno sredstvo; zamenjati denar v banki eno valuto za

drugo; plačati z gotovim denarjem z gotovino; menjalnica denarja // kovinski ali papirnati predmeti, ki se uporabljajo kot plačilno sredstvo: dal mu je ves denar, ki ga je imel pri sebi; skrbno je začel preštovati denar; denarnico ima polno denarja; ponarejen, srebrn denar; ekspr. cel šop denarja je držal v rokah / menjati, zamenjati denar bankovec, kovanec večje vrednosti v drobiž; droben denar drobiž / kovinski, papirnati denar; poznam ga kot slab denar zelo dobro, zlasti po slabih lastnostih 2. nav. ekspr., s prilastkom plačilo, znesek: dobiti za drag, velik denar; lepe denarje dobiva, pa vse zapravi; kupiti za majhen denar; tega ne prodam za noben denar • ekspr. denar se je ne drži, ne hrani ga; je zapravljava; ekspr. denar mu ne gre rad iz rok skop je; ekspr. sto tisoč, to je že denar to je velika vsota denarja; to blago je vredno svojega denarja njegova cena ustreza vrednosti; iron. ta ti je svojega denarja vreden je slab, pokvarjen človek; ekspr. kaj mislijo, da denar po tleh pobiramo, da denar delamo da ga na zelo lahek način zaslužimo; ekspr. denar spravlja v nogavico ga hrani doma; varčuje; pog. knjiga gre v denar proda se dosti izvodov knjige; pog. spraviti v denar prodati; pog. nisem pri denarju nimam denarja; ekspr. to je zatega denarja vreden delavec zelo dober, marljiv; pog., ekspr. denar na roko ali pa nič plačati takoj in v gotovini; preg. denar je sveta vladar za denar se vse dobi; preg. za malo denarja malo muzike za majhno plačilo se malo dobi ♦ ekon. aktivni denar; bančni denar bankovci emisijske banke in knjižni denar; knjižni denar imetje na bančnem računu, ki se uporablja kot plačilno sredstvo; kreditni denar državne in bančne zadolžnice, ki veljajo kot plačilno sredstvo; kupna moč denarja veljava denarja, izražena v količini blaga, ki se dobi za denarno enoto; obtok denarja krožno gibanje denarja med posameznimi sektorji narodnega gospodarstva; količina denarja, ki je v krožnem gibanju; vrednost denarja; fin. emisija denarja; razvrednotenje denarja.

Tabela 5

Knj. DENAR	Lovrenc na Pohorju	Ruše	Radlje ob Dravi
DENAR	100	56	84

Narečni zapis *gnor* so prepoznali vsi anketirani iz Lovrenca, 56 odstotkov anketiranih iz Ruš in 84 odstotkov anketiranih iz Radelj ob Dravi. Zapisovali so tudi besedo *dnar*. Beseda je zanimiva, saj vsebuje sklop *den*, ki se je zlil v *gn*, beseda pa vsebuje tudi dolgi a:, ki ga Lovrenčani izgovarjamo kot dolgi o:; in tako nastane narečno [gno:r].

V Narečni podobi Dravske doline je navedeno, da je za govor Lovrenca značilno, da so se skupine *tl*, *dl* diferencirale v *kl*, *gl*, *gn/n*: *k'lo:čit*, *Šnk'lo:ranc*, *šinkl*, *gli:etva*, *gnor*, tako še: *škegn* (str.27).

4.1.6 GROBN - v etim. slovarju ni posebej obravnavana

SSKJ: gráben -bna m (á) pog. jarek: skočil je v graben; cestni graben // zastar. grapa: s konjem je podil čez hribe in grabne / imeli so bajto doli v grabn.

Tabela 6

Knj. POTOK	Lovrenc na Pohorju	Ruše	Radlje ob Dravi
POTOK	83	6	47
GRABEN	0	6	0
(brezno)	0	0	21

Največ najinih vrstnikov je besedo prepoznalo v domačem kraju, 83 odstotkov, v Radljah ob Dravi 47 odstotkov, ter v Rušah, kjer se poleg besed potok pravilno pojavlja tudi zapis graben. Zanimivo je, da se v 21 odstotkih v Radljah pojavi tudi beseda brezno.

Tudi v tej besedi najdemo eno izmed značilnosti govora v Lovrencu, to je izgovor dolgega širokega o, ki je nastal iz dolgega a. Podobno smo že našli v zgornji besedi [gno:r], [gno:rji]; še [to:ca], [vo:ga] ...

4.1.7 KOJTER - v etim. slovarju ni posebej obravnavana, prav tako besede ne najdemo v SSKJ

Tabela 7

Knj. ODEJA	Lovrenc na Pohorju	Ruše	Radlje ob Dravi
ODEJA	91	33	73

Tudi ta beseda je germanizem, najbolj prepoznavna je v Lovrencu, 91 odstotkov, skoraj pa te besede ne poznajo v Rušah, saj je pravilno odgovorilo le 33 odstotkov anketirancev. Poleg odeje se pojavljata še besedi koca in rjuha, ki pa ne poimenujeta istega predmeta kot odeja.

4.1.8 LAUŽENK

V etim. slovarju ni posebej obravnavana, prav tako je ne najdemo v SSKJ.

Tabela 8

Knj. OTROK	Lovrenc na Pohorju	Ruše	Radlje ob Dravi
OTROK	100	71	84

V Lovrencu so besedo poznali vsi najini vrstniki, tudi v Radljah ob Dravi, in sicer 84 odstotkov. V Rušah jo je poznalo 71 odstotkov šestošolcev. To je beseda, za katero se je izkazalo, da jo šestošolci izmed vseh besed najbolj poznajo.

4.1.9 OHCET

Etim.: ohcet –i ž, »svatba«. Prevzeto iz nemščine Hochzeit v enakem pomenu, kar se je razvilo iz srednjevisokonemško hoch(ge)zit »velik praznik.

SSKJ: óhcet -i ž (o) pog. praznovanje ob poroki; svatba: v sosednji vasi je bila ohcet; povabiti na ohcet; plesati na ohceti; jesti kot na ohceti ♦ tur. kmečka ohcet folklorna prireditev s prikazovanjem starih običajev svatbe v kmečkem okolju.

Tabela 9

Knj. POROKA	Lovrenc na Pohorju	Ruše	Radlje ob Dravi
POROKA	91	44	89
SVATBA	0	0	5

Besedo so prepoznali skoraj vsi mladostniki iz Radelj ob Dravi – 94 odstotkov, zapisali so jo kot poroka in svatba. V Lovrencu je 91 odstotkov anketiranih zapisalo, da je to poroka. Zanimivo je, da je v Rušah besedo *ohcet* prepoznala manj kot polovica anketiranih.

4.1.10 POČNI - v etim. slovarju ni posebej obravnavana, tudi ne v SSKJ.

Tabela 9

Knj. COPATI	Lovrenc na Pohorju	Ruše	Radlje ob Dravi
COPATI	100	0	47
NATIKAČI	0	0	15

Beseda je zanimiva in prepričani sva, da je med anketiranimi izzvala tudi radovednost ali smeh. Zanimivo je, da so jo vsi Lovrenčani prepoznali kot copati in da to besedo pozna tudi 62 odstotkov vprašanih Radeljčanov, ki poleg pomena copati zapišejo tudi natikači. Še najbolj naju je presenetilo, da v Rušah te besede ni prepoznal nihče.

4.1.11 ŠPIŠEK

V etim. slovarju ni posebej obravnavana, enako ne v SSKJ.

Tabela 10

Knj. MOZOLJ	Lovrenc na Pohorju	Ruše	Radlje ob Dravi
MOZOLJ	78	24	42
IZPUŠČAJ	4	9	31

Besedo so spet najbolj prepoznali v Lovrencu, in sicer pod knjižnima besedama mozolj in izpuščaj, skupaj je pravilno odgovorilo 82 odstotkov anketiranih. V Radljah jih je besedo prepoznalo samo 9 odstotkov manj (verjetno dva anketirana), v Rušah pa je besedo prepoznala krepko manj kot polovica anketiranih, torej 33 odstotkov.

4.2 PRIDEVNIKI

4.2.1 ČODRAV, ŠČODRAV - v etim. slovarju ni posebej obravnavana, enako ni obravnavana v SSKJ.

Tabela 11

Knj. SKUŠTRAN	Lovrenc na Pohorju	Ruše	Radlje ob Dravi
SKUŠTRAN	87	18	57
RAZMRŠEN	0	0	15
NEPOČESAN	0	2	0

Beseda se nama je zdela zanimiva in zabavna. V Lovrencu je 87 odstotkov anketiranih odgovorilo, da besedo prepoznava in ji je kot sopomenko v knjižnem jeziku našlo besedo skuštran. V Radljah ob Dravi so poleg pomena skuštran dodali tudi razmršen in jo prepoznali v 72 odstotkih. Najmanj so besedo poznali v Rušah, a so našli novo knjižno sopomenko: nepočesan.

Zanimivo je, da se je velikokrat pojavila tudi beseda skodran, verjetno zaradi tega, ker je zapis soroden.

4.2.2 LAJNAST - v etim. slovarju ni posebej obravnavana.

SSKJ: láj nast -a -o prid. (a) slabš. ponavljajoč se, enoličen, monoton: lajnast napev

Tabela 12

Knj.	Lovrenc na Pohorju	Ruše	Radlje ob Dravi
DOLGOČASEN			
DOLGOČASEN	0	2	0
PONAVLJAJOČ	35	0	0

Pridevnika *lajnast* v Radljah sploh ne poznajo, tudi v Rušah ga je prepoznal samo eden izmed anketiranih in zapisal, da je to dolgočasen. V Lovrencu so pridevnik *lajnast* prepoznali kot ponavljajoč v 35 odstotkih. To kaže, da beseda verjetno izginja iz besedišča.

4.2.3 MEDL

Etim.: Medel –dla prid-, tudi medel, medlost, medleti, medlevati, omedleti, omedlevati, omedlevica. Praslovansko medl »počasen, slaboten« je prvotno verjetno pomenilo »omahljiv, takšen, ki ne stoji stabilno«. To je tvorba iz indoevropskega korena *mau- »pasti, omahniti«.

SSKJ: medl – NI. Zanimivost: medlévica -e [med in məd] ž (e) zastar. omedlevica: od groze je padla v medlevico; prve dni je preživela kot v medlevici.

SSKJ tudi: medléti -ím [med in məd] nedov., tudi medlě (ě í) knjiž. 1. izgubljati zavest: mati na grobu vzdihuje in medli; medlela je in ni mogla spregovoriti; medleti od bolečin 2. izgubljati moč, slabeti: bolnica je vedno bolj medlela; oče je počasi medlel in hiral / cvetlica, drevo medli hira / roke jim medlijo; pren. njegovo navdušenje je medlelo in izginjalo 3. izgubljati močen sijaj, svetlobo: dan je že medlel; mesečina zjutraj medli; zarja medli; sonce je začelo zahajati in medleti; pren., ekspr. zvezda te igralke je že začela medleti // ekspr. slabo svetiti: redke svetilke na trgu so samo medlele 4. ekspr. biti malo slišen: nad dolino medli večerni zvon / krik medli v daljavi pojema 5. ekspr. biti, nahajati se v neaktivnem stanju: v prazni dvorani medli klavir; ladja že tri dni medli v pristanišču; dolgo je medlela gluha tihota / medleti v siromaštvu in nevednosti 6. ekspr., v zvezi s po zelo hrepeneti: doma žena medli po tebi / v daljnem svetu mi srce medli po njej • knjiž., ekspr. oko mi medli od tvoje lepote zelo sem prevzet; knjiž., ekspr. najini srca medlita v sladki sreči zelo sva prevzeta od sreče medleč -éča -e: krik v smrti grozi medlečega človeka; medleče moči; medleča roka; medleča sveča; vsa medleča se je naslanjala nanj; prisl.: medleče vprašati.

Tabela 13

Knj. SLABOTEN	Lovrenc na Pohorju	Ruše	Radlje ob Dravi
SLABOTEN	4	0	0
OMOTIČEN	26	12	0
ZASPAN	0	2	5
ŠIBAK	17	0	0
BREZ VOLJE	17	0	0
UTRUJEN	9	0	5
IZČRPAN	0	0	5
NI ŽIV	0	2	0
Bled	0	9	42

Za to besedo smo našli največ knjižnih sopomenk, in sicer devet pridevnikov. Zanimivo je, da jo je v Radljah ob Dravi kot knjižno bled prepoznalo kar 42 odstotkov anketiranih, torej skoraj polovica, medtem ko v Lovrencu tega ni zapisal nihče. Tudi v Rušah so bled zapisali kot sopomenko.

Prof. dr. Zorkova pravi, da je skupina dveh soglasnikov *tl, dl* ohranjena v dveh besedah: *mo:dlim, ve:dla*. Po najinem mnenju sem spada tudi beseda *me:dl*.

4.2.4 POHJEN

Ni ne v SSKJ ne v etimološkem slovarju.

Tabela 14

Knj. NEUMEN	Lovrenc na Pohorju	Ruše	Radlje ob Dravi
NEUMEN	4	6	21
NOR	26	15	21
BUTAST	13	0	5
TRČEN	0	2	0
ZABIT	0	0	10

Od kod izvira beseda, nama ni uspelo ugotoviti. Je pa zanjo zanimivo, da jo je prepoznalo največ Radeljčanov, in to 57 odstotkov, ki tudi edini v 10 odstotkih zapišejo pomen *zabit*. V Lovrencu jo prepoznava dobrih 50 odstotkov, medtem ko v Rušah le 23 odstotkov anketiranih.

4.2.5 ŠIKAN

Etim.: beseda ni obravnavana posebej. SSKJ je ne navaja kot del slovenskega knjižnega besedišča.

Tabela 15

Knj. ČEDEN, LEP	Lovrenc na Pohorju	Ruše	Radlje ob Dravi
LEP	96	32	78
SRČKAN	0	0	10
SIMPATIČEN	0	0	5
LUŠTEN	0	6	5

To besedo so najboljše prepoznali v Lovrencu in jo v 96 odstotkih zapisali kot lep. V Radljah so se prav tako izkazali ter zanjo zapisali, da pomeni lep, srčkan, simpatičen, lušten, skupaj 93 odstotkov vprašanih. V Rušah besedo prepozna le 38 odstotkov vprašanih.

4.2.6 ŠRAK

Etim: širok –oka prid, priimer. Širši, širji, širen, obširen, širina, širjavam širitev, širiti, razširi, razširjati, razširitev. Enako je v starocerkvenislovanščini širok'ь, hrvaško, srbsko širok, rusko širokij, češko široky. Praslovansko širok je izpeljano iz šir'ь ...

SSKJ: širnik -ôka -o prid., širši stil. širji (o ó) 1. ki ima med najbližjima koncema glede na dolžino razmeroma veliko razsežnost, ant. ozek: rastlina s širokimi listi; obleka s širokim pasom / klobuk s širokimi kraji; široka cesta / med oknom in mizo je širok prostor; široka luknja / širok obraz / široki presledki // ki ima razmeroma velik obseg: širok prsni koš; široka ramena / je široka čez boke // kiohlapno stoji na telesu: široke hlače; rokavi so široki; nosi široko krilo 2. z izrazom količine ki izraža razsežnost med najbližjima koncema: dva prsta širok rob; trak je širok tri centimetre 3. ki ima veliko razsežnost a) glede na začetno in končno mejo: izognil se mu je v širokem loku b) glede na površino: široka mreža osnovnih šol; široke vojaške operacije; široko območje mesta / ekspr. široki svet / publ. osvojiti široko tržišče c) glede na število udeležencev: gibanje je imelo široko podporo; publ. za to se zanima široka javnost veliko ljudi, državljani, občani; ekspr. najširše ljudske množice / uvoz blaga za široko porabo č) glede na število sestavin, delov: širok gledališki repertoar; ekspr. trgovina s široko

izbiro blaga veliko / publ. sodelovanje med državama je dobilo širok obseg d) glede na problematiko, vsebino: predmet obče pedagogike je širok; bil je deležen široke izobrazbe; ekspr. človek s širokim zelo široko / široki pomenski izrazi / publ.: dane so široke možnosti za razvoj; dobili so široka pooblastila 4. nav. ekspr. ki pri presojanju, vrednotenju upošteva več kriterijev, ki zajemajo pojav čim bolj v celoti: bil je širok človek; v estetskih ocenah je zelo širok / cenili so njegovo široko gledanje na stvari; široko pojmovanje kulturnih vrednot / široka svetovljanska miselnost • poklic širokega profila poklic večje zahtevnostne stopnje, za katerega je potrebno daljše strokovno izobraževanje; ekspr. rad ima njen široki smeh, smeh, ki izraža veliko zadovoljstvo, sproščenost; precej glasen; pog., ekspr. je širši kot daljši zelo debel; knjiž. osrednji lik romana je široka ruska duša dober, občutljiv človek, ki odkrito izraža svoja čustva; nizko postala je široka z njim noseča ♦ film. široko platno filmsko platno, katerega širina je precej večja kot višina; lingv. široki samoglasnik sredinski samoglasnik nižje lege; mont. široko čelo, čelo, pri katerem je stena odkopnega prostora dolga; tekst. široke statve statve za tkanje širokih tkanin; vet. široka lisa konjska lisa, ki obsega ves nosni greben; zool. široka trakulja; žel. široki tir tir z več kot 1.435 mm razdalje med notranjima robovoma tirnic široko prisl.: vrata so se široko odprla; široko se smeje, zeha; gledati s široko odprtimi očmi; široko rabljene besede; široko razgledan človek; znan široko po svetu ♦ muz. široko označba za hitrost izvajanja largo široki -a -o sam.: široki bodo težko zlezli skozi odprtino; na široko odpreti okna; pripoveduje na dolgo in široko zelo obširno, s številnimi podrobnostmi; na široko se je razpisal o problemu; prim. širši.

Tabela 16

Knj. ŠIROK	Lovrenc na Pohorju	Ruše	Radlje ob Dravi
ŠIROK	65	6	32
DEBEL	13	6	26

65 odstotkov anketiranih v Lovrencu kot knjižni pomen navaja besedo širok; zanimivo je, da jo tako navaja tudi 32 odstotkov anketiranih Radeljčanov in 6 odstotkov Rušanov. Velikokrat se pojavlja tudi knjižna sopomenka debel, in to največ v Radljah ob Dravi, 26 odstotkov.

Po najinem mnenju bi tudi tukaj lahko našli posebnost govora v Lovrencu, saj se zlog *šir-*skrajša v *šr*, dolgi o, ki mu sledi, pa se v Lovrencu izgovarja kot dolgi a, in tako dobimo besedo [šra:k].

4.3 AKTUALNOST NAREČNIH BESED

Ko sva vrstnike povprašali, kako pogosto v svojem govoru uporabljajo narečne besede, sva dobili zanimiv rezultat:

Tabela 17

	Lovrenc	Ruše	Radlje ob Dravi
Nikoli	0	27	5
Včasih	56	47	26
Pogosto	30	20	64
Vedno	14	0	0
Brez odgovora	0	6	5

Veseli pa sva bili, ker so nama sporočili, da je spletni slovar narečnih besed v Lovrencu aktualen, saj je kar 78 odstotkov vprašanih odgovorilo, da so že prebirali ta slovar. Hkrati naju je razveselilo tudi dejstvo, da so na to vprašanje pritrdilno odgovorili štirje najini vrstniki iz Ruš ter celo dva iz Radelj.

In kakšen je odnos šestošolcev do narečij in tega, da se narečne besede ohranjajo?

Tabela 18

	Lovrenc	Ruše	Radlje ob Dravi
Naj se ohranjajo	87	70	90
Ni potrebno	4	15	5
Brez odgovora	9	15	5

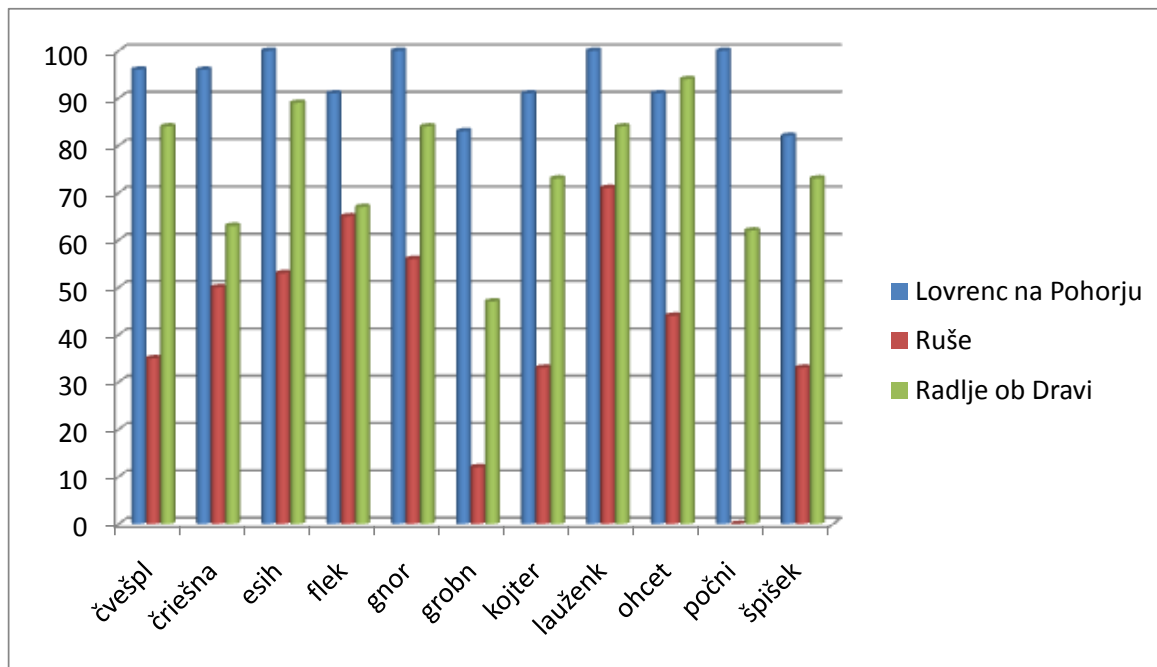
V veliki meri imamo mladi do narečja zelo pozitiven odnos. Prav ti odgovori so po najinem mnenju pokazali tudi na aktualnost naloge. V podkrepitev navajamo nekatere odgovore:

Da. Ker je to zanimivo. Ker so domače. Da se ohranja kultura. Tako se ohranijo besede. Vsi vedo, od kod smo. Ker tako govori moj dedek. Da se ohranjajo narečja. To je ljudsko izročilo. Mora se ohraniti. Na svoje narečje smo lahko ponosni. Imamo pravico do svojega narečja. Da ne bi vsi govorili enako in bi se razlikovali po govoru. Da se ve, da smo iz Lovrenca. Lažje si jih zapomnimo kot knjižne. Ponosni smo na to, kar smo.

5. ANALIZA REZULTATOV

5.1 SAMOSTALNIKI

Slika 1

Iz anket je razvidno, da šestošolci iz Lovrenca izbrane narečne besede – samostalnike – dobro poznajo, saj so v 80-tih ali več odstotkih izkazali in zapisali ustrezno sopomenko. Zdi se nama zanimivo, da so v Radljah ob Dravi, ki so okoli 25 kilometrov oddaljene od Lovrenca, precej bolj poznali večino narečnih besed kot v komaj 10 kilometrov oddaljenih Rušah.

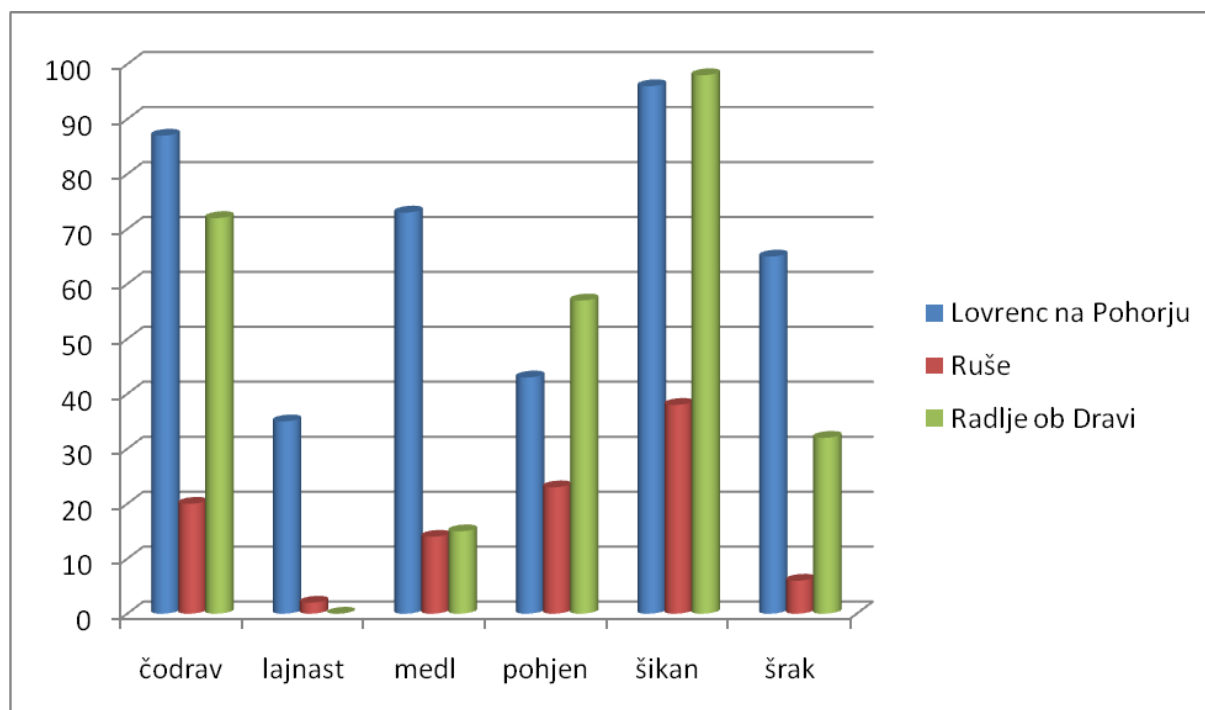
V Rušah so nekatere narečne besede komaj poznali. Dopusčava možnost, da je bilo zapisane besede težko prebrati in da so se zdele »čudne«, kot je nekdo iz Ruš tudi zapisal. Morda nepoznavanje izhaja tudi iz tega, ker besed niso znali prebrati z narečnim naglasom in da je ravno zato prišlo do težav. Ob prebiranju anket sva razmišljali, da bi bil rezultat morda drugačen, če bi ob anketah šestošolcem poslali tudi zvočni posnetek izbranih besed.

Nekaj ugotovljenih značilnosti, ki sva jih našli v izbranih besedah in veljajo za govor Lovrenca:

- V besedišču se pojavljajo germanizmi (*esih, flek*).
- Govor dvoglasnika i:e, ki zastopa praslovanski stalno dolgi e in padajoči e, je pogost v izposojenkah iz nemščine (str. 23) (*čri:ešna*).
- Ohranjenost soglasniške skupine tl, dl, gn (*medl, gnor*).
- Dolgi o namesto a-ja: [gno:r].

5.2 PRIDEVNIKI

Slika 2

Pri skupnem pregledu je očitno, da nekatere pridevnike v narečju vrstniki iz Lovrenca v veliki meri prepoznajo tudi kot svoje besedišče. To pomeni, da je narečje v našem kraju še dokaj živo in aktualno. Še bolj zanimivo se nama je zdelo, da so v Radljah dva pridevnika, in sicer *pohjen* in *šikan*, bolje prepoznali, kot pri nas. Pri pridevnikih je zanimivo tudi to, da je bilo navedenih mnogo več knjižnih sopomenk kot pri samostalnikih.

Nekaj ugotovljenih značilnosti pri izbranih pridevnikih, ki veljajo tudi za lovrenško narečje:

- Ohranjenost soglasniške skupine *tl, dl, gn* (*medl*).
- Dolgi a namesto o-ja: [šra:k].

6. SKLEPNE UGOTOVITVE

Glede na to, da so izbrane besede del slovarja Lovrenških narečnih besed, ki nastaja na spletnih straneh, se je izkazalo, da tudi najini vrstniki, stari okoli 11 in 12 let, te besede v glavnem poznajo. Zanimivo se nama je zdelo to, da so besede veliko v večji meri prepoznavali vrstniki iz Radelj, ki so zemljepisno dosti bolj oddaljene od Lovrenca, kot pa iz Ruš, ki so sicer geografsko bližje. To pa je v podporo tudi delitvi slovenskega jezika na narečja, saj po prof. dr. Zinki Zorko govor Lovrenca spada med vzhodne koroške govore. V izbranih besedah sva ugotovili nekatere skupne značilnosti govora v Lovrencu, kot so germanizmi, značilen izgovor dolgega a in dolgega o, ostanek nekaterih soglasniških sklopov, dvoglasnik *i:e* za dolgi e.

Zavedava se, da so to le nekatere izmed značilnosti govora Lovrenca, vendar sva veseli, ker sva lahko na podlagi naključno izbranih besed iz spletnega slovarja narečnih besed spoznavali tudi nekatere značilnosti našega lovrenškega narečja. Ker tudi sami govoriva narečje, naju je razveselila ugotovitev, da imajo najini vrstniki do tega pozitiven odnos.

Sodelovali sva pri reševanju anket šestošolcev iz naše osnovne šole. Bilo je zelo zanimivo in zabavno. Predvidevava, da so se podobno pri reševanju anket imeli tudi šestošolci iz Radelj ob Dravi, saj je iz izpolnjenih anket bilo očitno prizadevanje in trud, da so besede in pomene našli. Napisali so nama tudi prijazno pismo, da so se ob najinih anketah zabavali in nama zaželeli uspeh. Zdi se nama, da tudi to kaže na to, da je najina naloga aktualna in tudi nam, mladostnikom, zabavna in zanimiva.

7. VIRI IN LITERATURA

Z. Zorko, Narečna podoba Dravske doline, Maribor: Kulturni forum, 1995, str. 15–44.

Pogovorni in narečni jezik naših babic, <http://www.kamra.si/Data/199800631.pdf>, 20. 2. 2010.

Slovar lovrenških besed, <http://www.lovrenc.si/forum/viewtopic.php?id=4979&p=3>, 5. 10. 2009.

M. Snoj, Slovenski etimološki slovar, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1997.

Slovar slovenskega knjižnega jezika, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1985.

Lovrenc na Pohorju skozi stoletja; Lovrenc na Pohorju: KS Lovrenc, 1991.

PRILOGA 1: ANKETA

Lepo pozdravljeni!

Sva učenci OŠ Lovrenc na Pohorju in pripravljava raziskovalno nalogo o nekaterih besedah v lovrenškem narečju. Prosiva vas, da pozorno preberete besede, ki so zapisane v narečju. Če jih poznate, zapišite njihov knjižni izraz ali pomen ter jih uporabite v stavku. Prosiva vas tudi, da v primeru, če določeno besedo pri vas poznate še drugače, ali izgovorite drugače, to zapišete v zadnji stolpec.

Obkrožite odgovor.

1. Spol:	a) ženska	b) moški
2. Starost:	a) do 15 let	b) nad 50 let
3. Kraj bivanja:	a) Lovrenc na Pohorju	b) Radlje ob Dravi
	c) Ruše	d).....

ANKETNI VPRAŠALNIK

Samostalnik	Pomen v knjižnem jeziku	Uporaba v stavku	Kako besedo izgovorite pri vas (če niste Lovrenčani)?
čvešpl			
čriešna			
esih			
flek			
gnor			
grobn			
kojter			
lauženk			
ohcet			
počni			
špišek			

Pridevnik	Pomen v knjižnem jeziku	Uporaba v stavku	Kako besedo izgovorite pri vas (če niste Lovrenčani)?
čodrav, ščodrav			
lajnast			
medl			
pohjen			
šikan			
šrak			

Kako pogosto uporabljate zgoraj navedene narečne besede v vašem vsakdanjem pogovoru?

- a) nikoli   b) včasih   c) pogosto   d) vedno

Ali ste kdaj brskali po internetu in našli slovar lovrenških besed?

- a) da   b) ne

Ali se vam zdi potrebno, da se narečne besede ohranjajo? Zakaj?

HVALA ZA SODELOVANJE!

Ajda in Gaja, učenci OŠ Lovrenc na Pohorju

PRILOGA 2: PRVA STRAN SLOVARJA NA SPLETU 5. OKTOBRA 2009

Statistika slovarja

1965 vseh besed, **0** potrjenih v zadnjih 24 urah, **0** zadnji teden, **1** zadnji mesec. **2** čaka na potrditev, **512** zavrženih.

Pogostost po črkah:
P (257), **K** (205), **Š** (192), **F** (102), **G** (101), **H** (86), **D** (82), **R** (81), **T** (78), **Z** (75), **S** (74), **B** (73), **M** (70), **Ž** (69), **V** (68), **L** (66), **C** (59), **N** (52), **Č** (45), **A** (34), **J** (31), **O** (30), **I** (13), **E** (12), **U** (10)

10 najbolj aktivnih avtorjev:
žomašter (332), **Barbara** (258), **Mateja** (226), **Radoljna** (209), **Pohorc** (206), **maček** (183), **Zn** (98), **pubec** (63), **Franc** (52), **Grobn** (49)

Naključne besede

kumf ~ rog za hranjenje brusnega kamna, obešen za košček pas

Ko smo na zoliki kosili, sn kumf pa komen zgubo.

aržav ~ slab, boren

V šuoli mi je šlo bolj aržavo.

heklat ~ kvačkati

Toti tištah sn pa soma naheklala.

Vpis besed

Predlagajte besedo za vpis v slovar.

beseda:

pomen/razlaga:

primer:

ime

predlagatelja:

Pošlji

Lovrenški slovar

Slovar **1965** lovrenških besed z razlagami in primeri.

Pregled besed po črkah:
A B C Č D E F G H I J K L M N O P R S Š T U V Z Ž

